

Otroci brez spremstva v Sloveniji: Vsakdanji izzivi in predlogi za izboljšave

dr. Blaž Lenarčič, dr. Tjaša Žakelj
Univerza na Primorskem, Znanstveno-
raziskovalno središče

Brdo pri Kranju, 5. 5. 2016

Značilnosti vključevanja v sistem izobraževanja

- Področje vključevanja v izobraževalni sistem je eno od področij za katerega poskrbi **zakoniti zastopnik** otroka brez spremstva
- **Otroci, prosilci za status** imajo naslednje pravice v zvezi z izobraževanjem sistem (**86. člen ZMZ**)
  - (1) V skladu s predpisi, ki določajo obvezno osnovnošolsko izobraževanje, se prosilcem **zagotavlja pravica do osnovnošolskega izobraževanja.**
  - (2) Prosilcem se omogoči, mladoletnemu prosilcu pa se ob sodelovanju z zakonitim zastopnikom iz 16.a člena tega zakona **zagotovi** dostop do izobraževanja na poklicnih in srednjih šolah pod pogoji, ki veljajo za državljane Republike Slovenije.
  - (3) Prosilcem se omogoči dostop do visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja pod pogoji, ki veljajo za državljane Republike Slovenije.
- **Otroci oz. mladoletniki, ki jim je priznana mednarodna zaščita** so na področjih predšolske vzgoje, osnovnošolskega, srednješolskega, visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja izenačene z državljani Republike Slovenije. (**97. člen ZMZ**)
- Nekateri od njih so prvič v šoli, niso pismeni niti v materinem jeziku

- **POMEMBNA POMANJKLIVOST: Slovenija nima sistemsko urejenega intenzivnega učenja slovenskega jezika**

Kar se tiče šolstva, je problem, da ni razvitih posebnih intenzivnih programov.

I: Glede slovenščine?

Slovenščine ali osvajanja znanj na splošno. Naša ideja je, po zgledu dobrih praks drugih držav, kjer so ti otroci vključeni zelo hitro v programe, kjer se kot prvo začnejo učiti domači jezik oziroma jezik države, v kateri so. Hkrati pa na intenzivnih tečajih dobijo neka znanja, da se lažje vključijo v redne šolske sisteme – tega v Sloveniji ni. (Predstavniki/ca nevladne organizacije 1)

- **Včasih se zgodi, da v nekem obdobju ne izvajajo pouka slovenščine**

Od junija 2014 do januarja 2015 je bil mrk. Sploh ni bilo razpisa, pa bi morale to izobraževanje kontinuirano potekati. Ker to je pogoj, da se – Evropski sklad za begunce so financerji, sredstva so, torej denar ne gre iz našega lastnega žepa. Samo smo čakali, zakaj smo čakali, samo bog ve... (predstavniki/ca nevladne organizacije 2)

Težave v praksi

- V Ljubljani so otroci brez spremstva vključeni v OŠ Cene Štupar – Osnovna šola za mladostnike in odrasle.
- Ker ne znajo jezika, so vključeni v oddelek opismenjevanja (od prvega do četrtega razreda), kjer se učijo malo slovenščine, pisati; napredujejo po 2 razreda;
- Velika heterogenost oseb, vključenih v razred (od otrok brez spremstva, do odraslih, ki šole niso končali iz različnih razlogov – vedenjski, zmanjšane učne sposobnosti, ipd.)

*Naši fanti dostikrat govorijo, da nič ne slišijo, ker je tak hrup v razredu, eni niso niti zainteresirani, da bi šolo končali. Dostikrat **učiteljice niti ne razumejo, ker govori v slovenskem jeziku**, ko bi oni želeli, da jim v angleškem jeziku kaj razloži, ker jim je angleščina seveda bližja, pa do tega ne pride, ker učiteljice tega ne znajo ali ne želijo. Se izgubi, je nesistematično in kaotično. Problem Ceneta Štuparja je tudi, da je **obseg znanja, ki ga dobijo otroci, zelo okrnjen**. V enem letu naredijo tudi dva razreda. Dosti hitro napredujejo, a njihovo znanje je lahko zelo minimalno. Nekdo, ki se želi vpisati v srednjo šolo, se mora soočiti s tem, da je **njegovo znanje absolutno neprimerljivo z njegovimi bodočimi sošolci**. Ampak ta možnost obstaja. Trenutno imamo tri ali štiri fante, ki zdaj obiskujejo različne srednje šole – celo več. Enim gre, enim ne gre, eni ponavljajo, eni ne vedo, kaj bodo, eni pa napredujejo – je tudi odvisno od njihovega angažmaja in dejansko kako hitro osvojijo slovenski jezik in tudi kako se soočajo s celotno situacijo.*

(Predstavnica nevladne organizacije 1)

Otroci brez spremstva o vključenosti v izobraževalni sistem

- ***Učenje slovenščine je zahtevno in težavno***

... Than I got there (in the school) ... the first day I introduced myself in English, because I didn't speak Slovenian. They didn't oblige me to finish the course or school of Slovenian language. It was hard. Than they told me to have 300 hour of Slovenian course but it was no good. The professor was talking in Slovenian and I didn't understand nothing.. Sometimes was missing and I was reading alone by myself ...300 hours is a lot, but the system was bad. I could not learn Slovenian language ....(Interviewee 17, Afghanistan, 23 years old)

The other thing is that here is not as in other countries where they teach you a language help you with this, there are no special teachers who would help with this, only those who work on voluntary basis. (Interviewee 13, Afghanistan, 19 years old)

- ***Tečaji slovenščine so prekratki, da bi jezik obvladali tako kot je to potrebno za nadaljevanje šolanja ali za zaposlitev***

- Izobrazbo pojmujejo kot **ključ do boljše prihodnosti**, vendar je to, kam se bodo vpisali odvisno ne samo od znanja, temveč tudi od njihovih želja, potreb (npr. pomoč družini doma)

I could work but is better for me to learn some profession. Because I don't have profession now. I want to become auto mechanic. Before I would like to be a journalist, but you need 15 or 11 years. That is why I changed. /.../ I need to work, because I came here alone, I live alone, I would like to help my family. Fast! (Interviewee 9, Somalia, 18 years old.)

- **Nekateri si izberejo smer, ki jih veseli**, pri tem je **pomembna svetovalna vloga skrbnika**

I choose medical (secondary) school, which is very close to me. Guardian help me with the decision and I decided by myself. (Interviewee 11, Afghanistan, 21 years old)

Izkušnje v šoli/dijaškem domu so pomembne

- Intervjuvanci so večkrat omenili nekatere **zaposlene** v šoli/dijaškem domu kot **vir formalne in neformalne pomoči**

*There is one professor, who said it is possible she would help me if I need anything to contact her. Mostly, **she invites for lunch over weekend** with her husband and children. Last week I went. She said probably this week she would invite me too. It is nice.
(Interviewee 7, Ghana, 17 years old)*

*Yes, I will try. Since the headmistress told me: take the book, go home, and read. Come tomorrow, I'll ask you about it. **And I will try. Because the headmistress is very friendly.** (Interviewee 3, Afghanistan, 20 years old)*

Zavedanje pomena izobrazbe

*I want **to finish school**, get a job and start to live normally. /.../ I would love to live normally and in peace. (Interviewee 8, Ukraine, 17 years old)*

*First I used to miss everything back home but as time goes on, I see myself home here. I was looking for peace, friends and now **we joke together in school**. The old memories are vanishing. (Interviewee 7, Ghana, 17 years old)*

*I would like to stay here. I will have a job, a family. **My children will attend school. My priorities for the future are: school, family, job and to visit my mother.** (Interviewee 12, Afghanistan, 21 years old)*

- **Drugi ocenjujejo, da v Sloveniji nimajo dobrih možnosti za življenje.....**

I would say to other children not to go in Slovenia. I would tell him to go in the state were are better possibilities to get a status, were they care in a better way for UAMs, for their education and their future. (Interviewee 10, Afghanistan, 19 years)

V smeri trajnih rešitev....

Za izboljšanje položaja otrok brez spremstva v Sloveniji bi bilo potrebno:

- ✓ Otroke brez spremstva obravnavati v prvi vrsti kot otroke/mladoletnike v ranljivem položaju.
- ✓ Oblikovati odziven sistem pomoči otrokom brez spremstva v katerem konkretna pomoč posamezniku ne bi bila odvisna od prizadevanj in motiviranosti posameznikov, vključenih v postopke.
- ✓ Otrokom brez spremstva zagotoviti ustrezne informacije o postopkih in pravicah v vseh fazah postopka pred oddajo vloge za mednarodno zaščito. Potrebujejo informacije o njihovi situaciji, možnostih, možnih rezultatih postopkov ipd.
- ✓ Otrokom brez spremstva omogočiti, da se pred pričetkom postopa oz. oddaje prošnje za zaščito spoznajo z zakonitim zastopnikom in se z njim podrobno pogovorijo o njihovi situaciji in možnostih.

- ✓ Zagotoviti profesionalen odnos tolmačev do njihovega dela in zadovoljivo znanje jezika, ki ga otrok dobro razume. Zgodi se, da tolmač v postopku ne govori maternega jezika otroka brez spremstva.
- ✓ Razviti ustrezno obliko namestitve, ki bi upoštevala osnovne potrebe otrok in ponujala 24h prisotnost usposobljenega osebja.
- ✓ Skrajšati obdobje, ko otrok brez spremstva čaka na odgovor glede statusa, saj so postopki dolgotrajni in povzročajo veliko negotovosti.
- ✓ Izobraziti strokovno osebje v vseh postopkih obravnave za zagotavljanje njihovih medkulturnih kompetenc.
- ✓ Spodbuditi integracijo otrok v slovensko družbo z različnimi programi, aktivnostmi ter bolj prilagojenimi možnostmi izobraževanja in pozneje tudi zaposlovanja.
- ✓ Podpirati obstoječe dobre prakse (primer Slovenske Filantropije, postavljanja zakonitih zastopnikov, skrbnikov ipd.).
- ✓ Udejanjati pravico otrok do informiranosti in jim dati možnosti za bolj neodvisno življenje, ko preidejo v polnoletnost.
- ✓ Uskladiti postopke določanja starosti v primerih, ko se dvomi o mladoletnosti prosilca, z mednarodnimi priporočili.

Hvala za pozornost.